

Βασικά συμπεράσματα και εμπειρικά ευρήματα της Ενδιάμεσης Έκθεσης

- Το α' εξάμηνο του 2023, το πραγματικό ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας συνέχισε να αυξάνεται με ικανοποιητικούς ρυθμούς. Όμως, η δυναμική αυτή φαίνεται να εξαντλείται το γ' τρίμηνο του 2023, όταν η μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ της Ελλάδας αρχίζει να σταθεροποιείται. Επιπλέον, κατά το διάστημα αυτό επανεμφανίστηκαν μακροοικονομικές ανισορροπίες που δημιουργούν αβεβαιότητα ως προς τις προοπτικές της οικονομίας.
- Η αποκλιμάκωση των διεθνών τιμών ενέργειας επέτρεψε την προσαρμογή του εμπορικού ισοζυγίου. Ωστόσο, το εννιάμηνο Ιανουάριος-Σεπτέμβριος του 2023 η Ελλάδα κατέγραψε εμπορικό έλλειμμα ύψους 4,7% του ΑΕΠ, έναντι πλεονάσματος ύψους 3,9% στην Ευρωζώνη.
- Από το α' τρίμηνο του 2023 κι έπειτα, η πραγματική κατανάλωση είναι ουσιαστικά στάσιμη λόγω του κύματος ακρίβειας που διάβρωσε την αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών. Έχοντας ως δεδομένο ότι ο πληθωρισμός στα τρόφιμα και στα μη βιομηχανικά είδη παραμένει υψηλός και οι πραγματικές αμοιβές σχεδόν για το σύνολο των εργαζομένων συρρικνώνονται, η εκτίμησή μας είναι ότι η κατανάλωση δεν θα παρουσιάσει κάποια αξιοσημείωτη μεταβολή το προσεχές διάστημα, εκτός κι αν γίνουν ουσιαστικές παρεμβάσεις για μια ισχυρή αποκατάσταση της αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών.
- Από το 2021 κι ύστερα, η πορεία του πραγματικού ακαθάριστου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου καθορίζεται σε σημαντικό βαθμό από τις επενδύσεις σε κατοικίες και σε άλλες κατασκευές. Παρατηρείται μια αναδιάρθρωση του τύπου των επενδύσεων υπέρ των μη παραγωγικών, αφού οι επενδύσεις, πλην αυτών σε κατασκευές, μετά την αύξηση περίπου

1 δισ. ευρώ το 2021, παραμένουν σχετικά στάσιμες και κυμαίνονται μεταξύ 4,1 δισ. ευρώ και 4,3 δισ. ευρώ ανά τρίμηνο.

- Το 2022 οι ελληνικές επιχειρήσεις κατέγραψαν ένα σχετικά υψηλό κέρδος μετά φόρων, τόκων και αποσβέσεων ως ποσοστό του ΑΕΠ σε σχέση με τα άλλα κράτη-μέλη στην ΕΕ, αλλά και το χαμηλότερο ποσοστό επενδύσεων και ταυτόχρονα τη μεγαλύτερη μείωση του λόγου μηχανολογικός εξοπλισμός και οπτικά συστήματα προς ώρες εργασίας. Η επιτάχυνση της καταβολής των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανασυγκρότησης, σε συνδυασμό με την προώθηση της ψηφιοποίησης στην παραγωγική διαδικασία, την ενίσχυση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) και της κάλυψης του δικτύου τους, τις στοχευμένες περιβαλλοντικές φορολογικές και επιδοματικές πολιτικές, την εφαρμογή μιας βιομηχανικής πολιτικής που θα επικεντρώνεται στην παραγωγική αναδιάρθρωση και στη μείωση του χρόνου εργασίας με άξονα την 35ωρη εργασία, εκτιμάται ότι θα οδηγήσει συνδυαστικά σε υψηλότερες παραγωγικές επενδύσεις, παραγωγικότητα, διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα και ποιότητα απασχόλησης, βελτιώνοντας αισθητά τις προοπτικές της οικονομίας.
- Όσον αφορά τον δείκτη δημοσιονομικής φερεγγυότητας της οικονομίας, το 2024 αναμένεται να αναβαθμιστεί, δίχως όμως ο δημόσιος τομέας να ανακτήσει το καθεστώς ενισχυμένης φερεγγυότητας που διατηρούσε την περίοδο 2016-2019 και απώλεσε το 2020 με το ξέσπασμα της πανδημίας. Ταυτόχρονα, η βελτίωση του δείκτη φερεγγυότητας του δημόσιου τομέα επιδρά αρνητικά στον αντίστοιχο δείκτη των νοικοκυριών, καθώς στην ελλειμματική θέση αυτού του τομέα οφείλεται ουσιαστικά η χρηματοδότηση τόσο του δημοσιονομικού ισοζυγίου όσο και του πλεονάσματος των επιχειρήσεων και του εξωτερικού τομέα. Η έξοδος από αυτή την ασταθή, μακροοικονομικά και κοινωνικά, κατάσταση μπορεί να συντελεστεί μόνο μέσω της ενίσχυσης των παραγωγικών επενδύσεων και της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας.
- Η παραπάνω διαπίστωση αποκτά ιδιαίτερη σημασία, καθώς η Ελλάδα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σημαντικές δημοσιονομικές προκλήσεις. Σε αυτές συγκαταλέγονται: η επαναφορά των δημοσιονομικών περιορισμών

και η επικείμενη εφαρμογή του νέου πλαισίου δημοσιονομικής διαχείρισης της ΕΕ, η αβεβαιότητα σχετικά με τη διάρκεια και την ένταση του πληθωριστικού σοκ υπό το φως μάλιστα των πρόσφατων ανησυχητικών γεωπολιτικών εξελίξεων στη Μέση Ανατολή, η νέα γεωοικονομική πραγματικότητα, την οποία διαμορφώνει η μετάβαση πολλών οικονομιών στην ατζέντα της ενίσχυσης της στρατηγικής τους αυτονομίας, καθώς και η κλιματική κρίση και οι ραγδαίοι μετασχηματισμοί που λαμβάνουν χώρα στο τεχνο-οικονομικό υπόδειγμα της παγκόσμιας οικονομίας ως συνέπεια της ανάδυσης νέων mega-trends (αυτοματοποίηση, ψηφιοποίηση κ.ά.).

- Παρά τη σημαντική αποκλιμάκωσή του το εννιάμηνο Οκτώβριος 2022-Ιούνιος 2023, ο ρυθμός αύξησης του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΓΔΤΚ) παραμένει υψηλός, συμπιέζοντας περαιτέρω το πραγματικό εισόδημα και την αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών. Δεδομένου του υψηλού μεριδίου τους στη συνολική καταναλωτική δαπάνη, και συνεπώς στο βιοτικό επίπεδο των νοικοκυριών, ιδιαίτερα ανησυχητική τους τελευταίους μήνες είναι η εξέλιξη των τιμών στην κατηγορία «Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά».
- Τον Δεκέμβριο του 2023 ο πληθωρισμός σε ετήσια βάση στην κατηγορία «Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά» στην Ελλάδα ήταν ο δεύτερος υψηλότερος μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ-27, παρά το γεγονός ότι η χώρα μας κατέγραψε συνολικό πληθωρισμό οριακά υψηλότερο του μέσου όρου της ΕΕ-27. Ο υψηλός τιμάριθμος στη συγκεκριμένη κατηγορία αγαθών συνεχίζει να περιορίζει την αγοραστική δύναμη, ειδικά των νοικοκυριών με χαμηλά και μεσαία εισοδήματα, τα οποία είναι αναγκασμένα είτε να αυξήσουν περισσότερο τις δαπάνες τους για να διατηρήσουν την κατανάλωσή τους είτε, εφόσον δεν διαθέτουν αποταμιεύσεις, να περιορίσουν την κατανάλωσή τους, γεγονός που συνιστά υποβάθμιση του βιοτικού τους επιπέδου.
- Μπορεί οι αυξήσεις του κατώτατου μισθού σε συνδυασμό με τα κυβερνητικά μέτρα για την αντιμετώπιση του κύματος ακρίβειας να περιόρισαν ως έναν βαθμό τις αρνητικές πιέσεις που άσκησε ο πληθωρισμός στην κατανάλωση κυρίως των πιο ευάλωτων νοικοκυριών, ωστόσο δεν

ήταν επαρκή ώστε να αποτρέψουν την επιδείνωση του βιοτικού τους επιπέδου, όπως καταγράφεται στις μεταβολές της ποσότητας των βασικών αγαθών που καταναλώθηκαν.

- Μεταξύ 2021 και 2022 τα νοικοκυριά με τη χαμηλότερη δαπάνη μείωσαν τη μέση μηνιαία ποσότητα ενέργειας που κατανάλωσαν (θέρμανση κύριας κατοικίας, υγραέριο, ηλεκτρισμός), όμως η δαπάνη τους αυξήθηκε υπέρμετρα σε σχέση με τα υπόλοιπα νοικοκυριά. Στο ίδιο διάστημα, τα νοικοκυριά χαμηλής και μεσαίας δαπάνης περιόρισαν δραστικά την ποσότητα λαχανικών, ψαριών και ζυμαρικών που κατανάλωσαν, αλλά η δαπάνη τους σε αυτά τα προϊόντα αυξήθηκε σημαντικά, τάση που ήταν πιο έντονη στα φτωχότερα νοικοκυριά. Σε βασικά αγαθά, όπως το ψωμί, τα φτωχότερα νοικοκυριά δεν είχαν τη δυνατότητα να περιορίσουν την ποσότητα που κατανάλωσαν, επομένως επιβαρύνθηκαν περισσότερο. Μεγάλη ήταν η πτώση στην ποσότητα κρέατος που καταναλώθηκε σχεδόν για το σύνολο των νοικοκυριών, ενώ ιδιαίτερα άνηση ήταν η επίδραση του πληθωρισμού στην κατανάλωση τυριού.
- Η πράσινη μετάβαση σε μια οικονομία μηδενικών ρύπων απαιτεί μια ταχεία διαρθρωτική αλλαγή στο παραγωγικό, στο τεχνολογικό και στο καταναλωτικό πρότυπο της χώρας, με στόχο τον περιορισμό των ρυπογόνων δραστηριοτήτων υψηλής έντασης εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και την ενίσχυση των δραστηριοτήτων παραγωγής προϊόντων φιλικότερων στο περιβάλλον.
- Η πράσινη μετάβαση δημιουργεί μακροοικονομικές προκλήσεις όσον αφορά την πορεία του εξωτερικού ισοζυγίου, τα φορολογικά έσοδα, τη δημιουργία εισοδήματος και απασχόλησης.
- Η Ελλάδα παρουσιάζει υψηλή έκθεση και στις τρεις διαστάσεις της πράσινης μετάβασης (εξωτερική, φορολογική και κοινωνικοοικονομική). Συγκεκριμένα, εκτιμάται ότι, με βάση την υπάρχουσα παραγωγική και τεχνολογική διάρθρωση της οικονομίας, οι ρυπογόνες δραστηριότητες παραγωγής συμβάλλουν στο 21,6% των καθαρών της εξαγωγών, στο 10,7% των φορολογικών της εσόδων, στο 7% του εισοδήματος από εργασία και στο 6% της συνολικής απασχόλησης.

- Παράλληλα, η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από χαμηλό Δυναμικό Πράσινης Πολυπλοκότητας (GCP), γεγονός που υποδηλώνει περιορισμένες δυνατότητες παραγωγής τεχνολογικά πολύπλοκων πράσινων εμπορευμάτων υψηλής ανταγωνιστικότητας. Ταυτόχρονα, χαρακτηρίζεται από χαμηλή κάλυψη κοινωνικής προστασίας.
- Ο συνδυασμός υψηλού μακροοικονομικού κινδύνου, χαμηλού Δυναμικού Πράσινης Πολυπλοκότητας και χαμηλής κάλυψης κοινωνικής προστασίας καθιστά την Ελλάδα ευάλωτη στις πιθανές επιπτώσεις της πράσινης – μετάβασης, καθώς αδυνατεί να υποκαταστήσει άμεσα τις υπάρχουσες ρυπογόνες δραστηριότητες, ενώ παρέχει μόνο περιορισμένη κοινωνική προστασία στον κόσμο της εργασίας που θα πληγεί κατά τη διάρκεια αυτής της μετάβασης. Ο άμεσος σχεδιασμός μιας βιώσιμης –οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά– βιομηχανικής και αναπτυξιακής στρατηγικής καθίσταται επιτακτικός.